

Predgovor

Jurka Lepičnik Vodopivec

Univerza na Primorskem

jurka.lepicnik@pef.upr.si

Maja Mezgec

Univerza na Primorskem

maja.mezgec@pef.upr.si

V okviru četrte industrijske revolucije postajajo vseživljenjsko učenje (VŽU), izobraževanje in usposabljanje pomemben sestavni del ustvarjanja sedanjega ter prihodnjega blagostanja. Vpliv novih tehnologij in njihovih aplikacij se širi po vseh sektorjih gospodarske dejavnosti, poslovni modeli so v procesu preoblikovanja tako v podjetjih kot tudi v javni upravi. Staranje prebivalstva, zmanjševanje ogljičnega odtisa, razvoj umetne inteligence ipd. družbo vodijo v razvoj novih poslovnih modelov, saj znanje in kompetence zastarevajo hitreje kot v preteklosti, zato se povečuje delež tistih, ki so zaradi primanjkljaja kompetenc nezaposljivi oz. se njihova stopnja zaposljivosti drastično slabša. Glede na napovedi tehnološkega razvoja, povezanega z robotizacijo, izginjanjem manj zahtevnih delovnih mest, digitalizacijo, in delovanje v digitalno dogatih okoljih bi morali vsi odrasli razviti spretnosti, ki jim bodo omogočale boljšo zaposljivost, vključevanje v digitalno družbo in sodelovanje v skupnosti, pri čemer so posebej pomembne spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatem okolju.

Iz raziskave Program za mednarodno ocenjevanja kompetenc odraslih (Programme for the International Assessment of Adult Competencies – PI-AAC) izhaja, da so trenutne generacije odraslih v Sloveniji glede na temeljne spretnosti primerjalno »na repu« Evropejcev in prebivalcev razvitega sveta. Podatki kažejo, da ima prevelika skupina odraslih v delovno aktivnem obdobju nizko razvite spretnosti za reševanje problemov v tehnološko zahtevnem okolju. Zaradi nizko razvitih spretnosti, ki jih dosegajo odrasli v Sloveniji, se ti težje vključujejo v iniciative globalnega državljanstva in akcije krožnega gospodarstva, zaradi česar se soočamo s slabšimi pogoji za vpeljevanje trajnostno naravnane in zelenega gospodarstva ter digitalizacijo družbe in gospodarstva, h čemur se je Slovenija zavezala v razvojnih strategijah (Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko 2017; 2021; Ministrstvo za delo, družino socialne zadeve in enake možnosti 2020). Ljudje z nizkimi spretnostmi in manj razvitimi zmožnostmi kritičnega mišljenja težje

razvijejo aktivno vlogo in »uvidijo koristi«, ki jih prinaša krožno gospodarstvo za njih in za njihovo okolje, kakor tudi manj zaupajo v inštitucije in družbo nasploh (problem socialnega kapitala).

Izobraževanje odraslih mora tako odgovoriti na tovrstne družbene in gospodarske izzive kakor tudi na potrebe skupin odraslih, ki so izkazali nizke spretnosti, tako, da razvije ustrezne strategije za vključevanje le-teh v izobraževanje in VŽU. V nasprotnem primeru Slovenija, kot majhna država z relativno siromašnimi naravnimi bogastvi, v prihodnosti ne bo imela konkurenčne prednosti v znanju in usposobljenosti ljudi.

Monografija, ki je pred nami, je nastala v okviru ciljnoraziskovalnega programa Vseživljenjsko učenje za trajnostni razvoj in digitalni preboj (VŽU-preboj) ter odgovarja na vprašanje o stanju in dejavnikih, ki spodbujajo vseživljenjsko učenje (VŽU). Pri tem so sodelovale strokovnjakinje in strokovnjaki z različnih področij ter tako z različnih perspektiv iskali interdisciplinarne in medresorske povezave za razvoj kompetenc v različnih okoljih, tako na delu kot v lokalnem okolju, kot tudi na različnih ravneh: mikro (odrasli), mezo (podjetja, izobraževalne institucije) in makro (politike VŽU, upravljanje sistema izobraževanja odraslih). Razvoj področja izobraževanja odraslih ostaja ključni izziv, ki se smo ga želeli nasloviti s projektom: kljub določenim sprejetim ukrepom v Sloveniji ostaja problem vključevanja odraslih v aktivnosti VŽU, saj vključenost na eni strani strmo upada (v zadnjih desetih letih se je po podatkih Ankete o delovni sili – glej <https://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/ads/> – prepolovila), na drugi pa se v VŽU v večji meri vključujejo bolj izobraženi odrasli.

Avtor Borut Mikulec ponuja pregled različnih modelov in konceptov vseživljenjskega učenja. Analiza kaže, da je vseživljenjsko učenje večdimenzionalen koncept, ki v sebi združuje različne modele in pojmovanja vseživljenjskega učenja. Mikro raven dejavnikov, ki vplivajo na vseživljenjsko učenje, preučuje prispevek Estere Možina, ki se ukvarja s pomenom družinske pismenosti in njenega medgeneracijskega prenosa. Obvladovanje pismenosti predstavlja predpogoj za udejanjanje vseživljenjskega učenja na mikro ravni posamzenika. Usvajanje pismenosti pa ni neodvisno od konteksta in analiza avtorice potrjuje vpliv družinskega ter družbenega ozadja na razvoj pismenosti in medgeneracijskih dinamik, ki vplivajo na razvoj pismenosti. Gre za tematsko raziskavo o spretnosti staršev iz manj spodbudnih okolij, opravljeno na podatkih, zbranih v raziskavi PIAAC. Analizo manj spodbudnih okolij, pa čeprav na širši ravni, ponuja tudi prispevek Petre Javrh, ki preučuje raznolikost vseživljenjskega učenja v slovenskih regijah. Pri tem upošteva sociodemografske spremenljivke kot tudi indeks razvojne ogroženosti regij

in dosežke posameznikov pri spretnosti reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih po raziskavi PIAAC. S tem prispeva k razumevanju dejavnikov, ki omogočajo in spodbujajo razcvet neformalnih oblik vseživljenjskega učenja.

Spremembe na mikro in mezo ravni preučujeta tudi Maja Mezgec in Jurka Lepičnik Vodopivec, ki v svojem prispevku podata analizo vplivov digitalizacije na zasebno in javno življenje posameznika z vidika vseživljenjskega učenja, predvsem v smilu kompetenc, ki jih posameznik potrebuje zaradi procesov intenzivne digitalizacije na različnih področjih življenja.

Tudi delovno okolje predstavlja pomemben vzvod vseživljenjskega učenja posameznika in družbe. Makro raven spodbujanja razvoja vseživljenjskega učenja preučuje Valentina Franca, ki analizira pravne vidika izobraževanja posameznikov v delovnem razmerju. Analiza stanja osvetli številne ovire kot tudi usmeritev za naprej, začenjsi z oblikovanjem kulture znanja, ki presega zgolj skrb za ohranjanje zaposlitve in zaposljivosti posameznika. Preboj vključuje vse ravni: državno z ustreznimi politikami, delodajalce in delavce. V prispevku avtoric Maje Zalaznik, Tjaše Redek in Polone Domadenik Muren je pozornost usmerjena v raven podjetij in v analizo stanja vlaganj v usposabljanje ter izobraževanje v slovenskih podjetjih. Pri tem izstopajo podjetja, ki vzpostavljajo kulturo učenja, in rezultati naložb se kažejo tudi v uspešnosti podjetja in posameznika. Pogled zaposlenih na sodelovanje v procesu vseživljenjskega učenja je zajet v prispevku avtoric Polone Domadenik Muren, Tjaše Redek in Maje Zalaznik, ki analizira motive in ovire posameznikov pri vključitvi v proces vseživljenjskega učenja.

Prispevek Jurke Lepičnik Vodopivec, Maje Mezgec in Aleksandre Šidić je namenjen preučevanju pojmovanja trajnosti in njenega uresničevanja ter vloge, ki jo ima vseživljenjsko učenje pri uresničevanju paradigme trajnostnega razvoja. Predstavljena sta analiza vrtčevskega okolja in vidik vzgojiteljic, ki predstavljajo izhodišče vseživljenjskega učenja mlajših generacij. Analiza je osnova za tridimenzionalen konstrukt trajnosti, ki vključuje okoljsko, socialno in ekonomsko dimenzijo. Ugotovitve kažejo, da vseživljenjsko učenje predstavlja pomemben gradnik trajnostnega razvoja in uresničevanja perspektiv UNESCO-ve *Agende 2030*.

Prispevki in analize, zajeti v monografiji, kažejo na večdimenzionalnost tem in izzivov projekta Vseživljenjsko učenje za trajnostni razvoj in digitalni preboj (VŽU-preboj), pri tem pa so izpostavljeni ključni dejavniki in gradniki VŽU. Ugotovitve predstavljajo pomembno izhodišče za kritični razmislek in oblikovanje priporočil za nosilce ekonomskih ter izobraževalnih politik in snovalce programov vseživljenjskega učenja.

Literatura

- Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. 2017. *Strategija razvoja Slovenije 2030*. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko.
- . 2021. »Načrt za okrevanje in odpornost.« https://www.eu-skladi.si/sl/dokumenti/rrf/o1_si-rrp_23-7-2021.pdf.
- Ministrstvo za delo, družino socialne, zadeve in enake možnosti. 2020. »Smernice za izvajanje ukrepov Aktivne politike zaposlovanja (APZ) za obdobje 2021–2025.« <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDDSZ/APZ/Smernice-APZ-2021-2025.docx>.